

DEL ROMANTICISME AL NOUCENTISME

ELS GRANS MESTRES DE
LA FILOGIA CATALANA I
LA FILOGIA CLÀSSICA A
LA UNIVERSITAT DE BARCELONA

AULA CARLES RIBA

A cura de

JORDI MALÉ

ROSA CABRÉ

MONTSERRAT JUFRESA

Publicacions i Edicions

U
UNIVERSITAT DE BARCELONA

Barcelona 2004

Lluís Segalà: entre tradició i Noucentisme*

Carles Miralles

Vaig acceptar de parlar de Lluís Segalà perquè ha estat una mena de fatalitat que la seva persona m'hagi acompanyat des de fa molts anys. La meua és una generació que, com vostès saben, alguns per experiència i altres d'haver-ho sentit dir —potser ho diem massa vegades—, és una generació que no va tenir memòria històrica. Nosaltres vam entrar en aquesta universitat com si entréssim en qualsevol altre lloc, sense tenir una idea clara de què era el que havia passat abans ni de la seva tradició. Durant molt de temps em vaig dedicar a les meves coses de grec i als estudis que m'interessaven sense amoïnar-me gaire pels predecessors que hi havia hagut. La veritat és que, en una certa mesura, el que ens era més urgent era d'oblidar-nos, no dels predecessors, sinó dels que en gran part havíem patit en aquesta casa com a mestres.

Després, de mica en mica hem anat recuperant aquesta memòria, o una part de la memòria, la que ens ha estat possible de compondre a cadascú de nosaltres, dels que pertanyíem a aquella generació.

Segalà el vaig conèixer com tothom que estudiava grec, i fins i tot tothom que no l'estudiava, en aquells anys 60. Aleshores, essent jo estudiant aquí a Barcelona, en tot l'àmbit del català i del castellà no existien altres traduccions —i traduccions que poguessin ser útils als estudiants— que no fossin les de Segalà a l'espanyol de la *Iliada* i l'*Odissea*; i, fins i tot de més grans, les seves dels *Himnes homèrics* i la de la *Teogonia*. Eren unes traduccions que ens semblaven antiquades però que resultaven molt útils: servien per seguir el text grec i per aprendre una mica com funcionava a través d'elles. Jo vaig entrar així, com tothom, en Segalà.

Se sabia, per les llistes de títols que exhibien les seves traduccions, que havia estat professor de la Universitat de Barcelona —«Catedrático», com es deia aleshores. Ara: de la persona de Segalà, no en sabíem res.

Llavors, en els anys d'elaboració de la *Gran Enciclopèdia Catalana*, a algú se li va acudir —jo feia alguns articles de tema grec de tant en tant— que podia fer-hi l'article sobre Segalà. I me'l van no sé si dir demanar o encolomar —que era una cosa que poc o molt s'esdevenia en aquella època. Va ser quan vaig començar a recollir una certa documentació sobre Segalà. L'article em va sortir molt petit. Però havia aplegat força dades sobre ell, que vaig anar consignant i que vaig començar a articular. En aquell moment no me'n va sortir la persona sinó, sobretot, l'estudiós,

* Transcripció de l'exposició oral.

amb el conjunt de títols de les coses que havia fet, les quals vaig anar a consultar a la biblioteca.

Posteriorment, en el període dels últims trenta anys, s'ha anat produint, de manera progressiva, una recuperació important, fins i tot documental, de la memòria històrica: s'han publicat epistolaris, memòries, etc.. I ha anat emergint, i he pogut reconstruir una mica més, la persona de Segalà —tot i que no estic molt segur de tenir-la del tot reconstruïda.

Primer l'editorial Bruguera em va demanar una introducció per a l'*Odissea* de Segalà; i després Ediciones B (que es va quedar el fons de l'editorial Bruguera) va voler fer un volum amb la *Illiada*, un altre amb l'*Odissea* i un altre amb els *Himnes homèrics*, la *Batracomiomàquia* i els fragments, per als quals em van demanar unes introduccions. Vaig posar com a condició d'escriure al final una nota sobre el traductor d'aquestes versions. I vaig construir la primera síntesi de Segalà.

Fa poc, el 2001, dins el projecte de la Universitat de Barcelona de publicar una sèrie de discursos inaugurals, se'm van demanar un petit pròleg per al discurs de Segalà sobre *El Renacimiento Helénico en Cataluña*, que va ser la lliçó inaugural del curs 1916-1917. Alhora, l'Institut d'Estudis Catalans em va encarregar una de les semblances que habitualment es fan per als membres antics o traspassats. Vaig articular una semblança de l'època de Segalà en què aquest va estar més d'acord amb l'esperit del país. És una època que, aproximadament, se situa entre el moment que torna a Barcelona, el 1906, i el començament de la Dictadura de Primo de Rivera; una època en què Segalà és una persona realment importat.

A l'Institut d'Estudis Catalans, a més, vaig trobar un text en el qual un aleshores jove nissim secretari general de l'Institut, Ramon Aramon i Serra, feia una necrològica de Segalà quan aquest va morir l'any 1938. Aquest text va ser publicat com a apèndix a l'esmentada semblança.

Tota la feina d'arxiu feta tant a l'Institut com a la Universitat de Barcelona m'han permès de poder oferir, almenys en les seves línies generals, una biografia de Segalà, amb unes quantes anècdotes i alguns subratllats, que és el que avui els puc oferir.

Podem dividir l'exposició en un primer període, que és l'anterior a 1906, i un segon període que podem tallar on vulguem, però que, de fet, aniria des de l'any 1925 o 1926, en el transcurs de la Dictadura de Primo, fins a la mort de Segalà l'any 1938.

La part que és menys interessant, però de la qual he aconseguit algunes dades que puc exposar, és la primera època, que no deixa de ser una biografia una mica plana. Segalà neix l'any 1873 a Barcelona. Va estudiar, com es feia aleshores, Filosofia i Lletres i Dret, i es va doctorar d'ambdues carreres a la Universitat de Madrid (la Universidad Central, com es deia aleshores) l'any 1895, aprofitant la mateixa estada: el 26 de juny va llegir la seva tesi de Dret (no en sé el títol) i el primer de juliol va llegir la tesi de Filosofia i Lletres, amb un títol significatiu: *El dialecto eólico*, tesi que publicaria al cap de dos anys, el 1897. Es tracta d'un text correcte, d'un cert interès, on exposa un dels components —segons que es creia aleshores— de la llengua homèrica, el dialecte eòlic, amb gran claredat, bo i fent atenció a les tesis doctorals alemanyes i als treballs publicats fins aleshores per les

principals revistes alemanyes sobre aquest tema, i sobre el tema general de la llengua homèrica.

El 25 de novembre de 1895, ja doctor en totes dues carreres, és nomenat —segons consta en el seu expedient— professor auxiliar interí de la Universitat de Barcelona, càrrec que exercirà fins al 1899. Com que, alhora, calia guanyar-se una mica la vida, Segalà, a l'ombra de Balari —els seus mestres a la universitat, els quals recordarà tota la vida, van ser Josep Balari, un dels catedràtics de grec, i don Marcelino Menéndez Pelayo, que va ser un far, una llum que el va orientar tot al llarg de la seva existència—, doncs a l'ombra de Balari, el 30 de desembre era nomenat professor auxiliar de la càtedra de Taquigrafia de l'Institut Provincial de Barcelona. Això de la taquigrafia, que ara sembla broma, va ser un invent al segle XIX; i un invent que, a Barcelona, van capitalitzar els professors de grec —no em preguntin si la taquigrafia té alguna secreta afinitat amb el grec, o el grec és percebut per la gent com una mena particular de taquigrafia. Segalà, fins al 1899, va viure una mica del poc sou que això li donava.

L'any 1897 va firmar la càtedra de Grec de la Universitat Central de Madrid. Les oposicions, però, no acabaven de sortir mai, de manera que a finals d'aquell any, quan publica la *Gramática del dialecto eólico* —la seva tesi doctoral, que li servia de mèrit per anar a les oposicions—, firma la càtedra de Lengua Griega de la Universitat de Sevilla. Les oposicions comencen, finalment, el 4 de novembre de 1899; a les actes —que he consultat— es lloen els seus coneixements de llengua grega. I vint dies després —no se sap per què duraven tant les oposicions d'aleshores, i més quan era ell sol a fer-les— el tribunal el va proposar per unanimitat.

Som el 1899 i comença una llarga història. En Segalà es va veure obligat a quedar-se fins al 1906 a Sevilla, on vivia a dispesa i on, en general, hi estava malament. Encara no feia tres mesos que hi era i van suprimir l'ensenyament de grec —que era una cosa que aleshores passava— de la Universitat de Sevilla. I Segalà va anar d'Herodes a Pilat buscant alguna altra possibilitat. A començaments de 1900 —segons consta al seu expedient— el van canviar a una càtedra que es deia de Teoría de la Literatura y de las Artes. Es va passar l'any 1900 demanant, inútilment, el seu trasllat a la Universitat de Barcelona. A l'última instància, una mica patètica, demanava de «ser admitido a las asignaturas análogas a la suya»; ja li devia ser aproximadament igual quina mena d'assignatura li carreguessin: només volia fugir de Sevilla.

Potser va estar malalt —o potser s'ho va fer venir bé— a començaments de 1901, perquè hi ha una instància seva, amb certificat mèdic, on consta que pateix una «liger neurastenia». Va aprofitar el 1903 i el 1904 per publicar un text: *Cuadro sinóptico de la literatura griega profana* —el griego encara necessitava el profano al costat per ser alguna cosa en aquest començament del segle XX—, obra de poc interès però que devia tenir alguna finalitat en l'ensenyament. Després va publicar una *Gramática sucinta del dialecto homérico*, que és un text interessant: consigna totes les variants i totes particularitats importants de la llengua homèrica, del que aleshores se'n deia el «dialecto homérico» —una feina previsible en una persona capaç de sintetitzar, com ell havia fet, les dades del dialecte eòlic.

Arribem al 1904, any en què mor Josep Balari. Normalment es diu, i jo mateix ho he escrit, que Segalà va ser el successor de Balari a la càtedra de Barcelona. Això no és veritat: a Barcelona hi havia dues càtedres, una de Llengua i Literatura Gregues i una de Llengua Grega, i Segalà va ser catedràtic de la de Llengua Grega. Perquè Balari tenia molts deixebles; i entre ells n'hi havia un que ja era catedràtic i que havia estat a la tesi doctoral de Segalà a Madrid: Enrique Soms, que és el traductor a l'espanyol de la gramàtica grega de Curtius, un text bàsic per als estudis gramaticals de filologia grega al segle XIX. Soms va firmar la càtedra de Barcelona; i, amb un procediment que era molt de l'època, mentre esperava a veure si li sortia la càtedra de la Universitat Central va mantenir paralitzades tant la càtedra de Barcelona com la de Madrid. Mentrestant, Segalà s'anava podrint a Sevilla, on ja devia estar absolutament fins als nassos de tota la situació. Després diré una cosa que, tanmateix, va ser importat d'aquesta estada a Sevilla, on s'ho devia passar tan malament.

Al final, qui va succeir Balari a la càtedra no va ser tampoc Soms, sinó un senyor pintoresc —sobre el qual hem parlat alguna vegada els col·legues—, que es deia Feliu Banquer i que va arribar a ser un efimer alcalde de la ciutat de Barcelona —efimer perquè ho va ser em sembla que un dia i mig. Es va fer famós perquè va realitzar una versió dels *Himnes homèrics* en la qual traduïa, de l'himne dedicat a Hermes, dins l'episodi en què el déu roba les vaques: «robó los bueyes, todos ellos hembras», que és una traducció com a mínim pintoresca.

Banquer va ser l'espina, aquí a la Universitat de Barcelona, de Segalà. Perquè quan aquest va venir a la universitat, calia que les classes s'alternessin; i ells agafaven els alumnes de tot un any i els seguien fins al final. I a Segalà se li escapava sempre, ell que era un professor molt meticulós, un curs; i el curs que se li escapava era el curs que no sabia grec. Això en Segalà ho va portar tota la vida com si fos una espina clavada.

El 1905 Banquer va succeir Balari a la càtedra. I el 1906 va morir l'altre catedràtic de Grec, Ramon Garriga, que havia estat catedràtic de Santiago de Llengua Hebrea i havia passat de l'hebreu al grec a la Universitat de Barcelona. Va funcionar bastant bé com a professor de grec en aquesta universitat. I, en morir, va deixar la càtedra vacant. En Segalà va aprofitar, aleshores, els papers que ja tenia preparats per succeir Balari, i amb ells va succeir Garriga. La càtedra que havia desitjat tant li va ser atorgada per reial ordre de 7 d'abril de 1906 i en va prendre possessió el mateix dia —que és una dada si volen anecdòtica, però que revela fins a quin punt s'estava a la porta del deganat esperant que arribés el nomenament per anar-lo a signar i oblidar-se de Sevilla.

D'aquesta època hi ha un testimoni que només evocaré, però que els recomano d'anar a buscar perquè és interessantíssim. Al primer curs de Segalà a la Universitat de Barcelona es va trobar amb dos alumnes excepcionals: Lluís Nicolau d'Olwer i Pere Bosch Gimpera. El primer, Nicolau, durant el seu exili mexicà, en hores per a ell de malenconia i sovint de tristesa, va evocar d'una manera que trobo entranyable, i molt interessant des del punt de vista literari, els anys de començament de segle de la Universitat de Barcelona (en un text que recollirà al volum *Caliu*). Evoca el primer curs, l'1 d'octubre de 1906, en què Segalà va entrar a l'aula de la Universitat

de Barcelona com a professor, com a catedràtic de Grec. I explica que el primer dia els professors acostumaven a arribar una mica tard, feien una mica de xerrameca amb els estudiants i, després, com deien els bidells, «licenciaban a los alumnos» fins a la pròxima. Doncs en Segalà va entrar a l'hora, es va posar davant de la classe i va fer l'hora i mitja reglamentària sencera; cosa que va causar un impacte absolutament increïble.

Tornant a Sevilla, durant els anys que va estar-s'hi Segalà potser s'havia avorrit o no havia sabut què fer, potser s'havia trobat lluny o descentrat. Però, de vegades, les situacions excepcionals creen respostes excepcionals; i Segalà, que havia anat a terres sevillanes enduent-se els seus volums d'Homer, va començar a traduir la *Iliada* i l'*Odissea*. En coneixia —com va testimoniar després, l'any 1927, al pròleg a les seves *Obras completas de Homero*— les traduccions a l'espanyol i les que existien al català. Però el mèrit de les seves, ens sembli el que ens sembli la seva llengua a hores d'ara, és que es tracta de traduccions que es plantegen, de nou i per primera vegada en espanyol, com cal posar en una llengua moderna una llengua composta i complicada com la llengua homèrica—encara que ell l'entengués des d'un punt de vista molt gramatical i, segurament, massa acadèmic.

No entraré en la valoració d'aquestes traduccions. Només diré que, d'elles, se'n tenia notícia a Barcelona. Hi havia, aleshores, un interès especial per l'èpica, que tampoc no puc explicar en detall —amb relació a Milà i Fontanals, n'ha parlat aquest matí el Dr. Carles Garriga, i també podria parlar-se'n a propòsit d'Antoni Rubió i Lluch. En aquesta universitat, en el seminari de clàssiques, s'havien guardat unes caixes (ara confoses en la generalitat de la biblioteca) en les quals hi havia els extrems, els resums i les tesis doctorals alemanyes i alguna de francesa (molt poca cosa italiana), sobre el que en podríem dir la «qüestió homèrica» i, sobretot, sobre els aspectes més tècnics de la «qüestió homèrica»: la llengua, la mètrica, etc. A Barcelona hi havia, doncs, un interès per la poesia homèrica i per l'èpica; sobretot hi havia un interès per fer que «èpica» volgués dir més que no el *Cantar de mio Cid*: que compregués les altres èpiques romàniques, l'èpica germànica, i que estigués en contacte amb la que aleshores es considerava l'única èpica de debò del món antic —perquè Virgili era una mica com l'èpica del Renaixement—, que era l'èpica grega, sobretot la *Iliada*.

Segalà va arribar a Barcelona amb una traducció pràcticament enllestida de la *Iliada* i de l'*Odissea*. I la fama d'aquestes traduccions el va precedir. De manera que, en un determinat moment, les seves classes a la Universitat de Barcelona van ser un lloc d'interès ciutadà, arran del prestigi que havia adquirit Segalà. La confirmació va arribar l'any 1908, amb la publicació, per la casa Montaner y Simón, en una edició preciosa, de la seva *Iliada*, que és una obra que ha donat la volta, no diré al món, però sí almenys al món de parla castellana moltes i moltes vegades.

En aquest moment es va produir, doncs, un fet d'una certa importància. Segalà tornava aquí després d'un temps d'haver estat només en relació amb ambients universitaris. I arribava a una ciutat, Barcelona, on hi havia un llevat d'una altra mena: un llevat cultural que fa que les empreses de més volada o més empenta, o més ambicioses des d'un punt de vista cultural, siguin empreses en català —o es busqui que el català sigui la llengua d'expressió d'aquestes empreses. Jo no sabia

dir quin era el grau de conscienciació de Segalà respecte a aquestes coses quan va arribar. Les dades semblen demostrar que, n'estigués molt o poc conscienciat, de seguida es va integrar en aquest ambient cultural.

Els anys immediats són decisius en aquest sentit. La primera fita important és un article que Josep Carner dedica, el 22 de setembre de 1909, a *La Veu de Catalunya*, a la traducció de la *Illiada* a l'espanyol. És un article interessant, no solament perquè Carner hi diu coses sobre la *Illiada* que després no va complir, com ara que la *Illiada* és molt més interessant que l'*Odissea* i que és molt important que arribem a tenir la *Illiada* traduïda al català —després, quan ell va poder remenar les cireres, la solució triada va ser una altra, per bé que ja havien passat més coses—; l'article és també interessant perquè Carner hi anomena Segalà «jove professor noucentista», i, en aquell moment, aquest sintagma amb el «noucentista» tenia molt de significat en aquest país —la de «noucentista» va ser una etiqueta que Segalà portarà fins a l'època de la República. A l'article, Carner també diu —amb aquella seva ironia— que ja havia fet bé de traduir la *Illiada* a l'espanyol, perquè si l'hagués traduïda al català hauria estat una cosa tan absolutament fantàstica —recreació de la llengua, etc.—, que potser encara no estàvem prou preparats per aconseguir-ho i assumir-ho. L'article és, clarament, una invitació al «jove professor noucentista» perquè faci el favor de traduir Homer al català.

Aquesta és la porta per la qual Segalà entra a la cultura del país, després d'un itinerari segurament no afortunat, però que va tenir un fruit excel·lent en esdevenir professor funcionari per una universitat andalusa.

Una altra porta d'incorporació a la política cultural d'aquest país es va obrir a finals del 1909, quan Segalà esdevé professor de «Gramàtica comparada del llatí i del català» als Estudis Universitaris Catalans. (Tot i el títol de l'assignatura, cal tenir present el que el Dr. Rubió i Balaguer explica en la seva biografia de Ferran Valls i Taberner: i és que als Estudis Universitaris Catalans es trobaven que la gent no sabia llatí, i el que hi anava a fer Segalà no era gramàtica comparada pròpiament, sinó ensenyar una mica de llatí.) Aquesta va ser una altra seva vinculació a la cultura del país.

Van ser uns anys, aquests, d'una gran activitat per part seva. El 1910 Montaner y Simón li publiquen l'*Odissea* en castellà; ell publica la *Teogonia*, també en castellà, d'Hesíode, i des de l'any 1908 dirigeix, amb un altre professor de la Universitat de Barcelona, Cosme Parpal, la «Biblioteca de Autores Griegos y Latinos, con la versión directa y la traducción literaria». Els llibres d'aquesta Biblioteca — que tenen un cert interès i que de vegades es troben a les llibreries de vell— incorporen el text original i una traducció literal a l'espanyol; i, tot seguit, versions literàries en les diverses llengües d'Espanya, quan és possible. Van fer un d'aquests volums amb l'*Olimpica* primera de Píndar. I van pensar que qui podria fer-ne la versió catalana era Joan Maragall.

Maragall en aquell temps —és una altra història en la qual no puc entrar— estava molt madur per arribar als clàssics al més directament possible, sobretot als grecs. Recordem que són els anys en què traslladarà els *Himnes homèrics* (publicats pòstumament) i en què treballarà en la *Nausica*. I aquest seu interès pels clàssics va començar quan li van demanar que traduís l'*Olimpica* primera, cap a finals de 1909.

Amb tot, Maragall primer va respondre que, de grec, no en sabia ni un borrall. A la seva correspondència consta que, amb un amic seu que el va acompanyar un cert temps, i que era també molt amic de Segalà i de Nicolau d'Olwer, i després ho va ser de Joan Crexells, Mn. Frederic Clascar —que era el confessor de Prat de la Riba, sigui dit entre nosaltres—, doncs consta que Maragall i Clascar volien anar a les classes de grec de Segalà. Al final no va fer-ho, probablement perquè Maragall no va trobar que fos del cas.

Segalà va tenir, aleshores, una bona pensada —que ens ha permès, a través de les *Memòries* de Bosch Gimpera, conèixer aquesta etapa final de Joan Maragall, mort el 1911—: Segalà va «deixar» a Maragall, com si diguéssim, Bosch Gimpera, el qual anava a casa seva, li llegia els textos en grec i li anava explicant, amb tot detall, quin era l'ordre dels mots en el text grec i què volien dir (hi ha uns apunts de Maragall que segueixen aquestes explicacions de Bosch Gimpera). A més, Bosch Gimpera li fornava unes traduccions literals dels textos que estan molt ben fetes, tal com es pot veure tant per la versió maragalliana de l'Olímpica primera com per la dels *Himnes homèrics* (aquesta publicada pòstumament per l'Institut de la Llengua Catalana el 1913), en què figuren les traduccions literals de Bosch Gimpera.

Tornant a Segalà, totes les notícies seves que tinc sobre aquests anys són positives, llevat d'una, que és una nota discordant, però que no deixa de lligar amb tot plegat —i que també els proposo que controlin personalment, si els vaga, mitjançant un testimoni que té gràcia i és el contrapunt al de Nicolau. És el testimoni d'Agustí Calvet, Gaziel, a les seves memòries (*Tots els camins duen a Roma*). Gaziel explica que volia cremar etapes, que era del curs del Banquer i que va voler fer els dos cursos de grec de cop. Aleshores es va haver d'examinar amb en Segalà a la convocatòria del setembre sense haver anat a les seves classes. Els termes amb què explica, passats vint i escaig anys, l'examen a què el va sotmetre Segalà són una cosa absolutament dantesca: li va preguntar tot el preguntable, li va fer una cara de gos durant tot l'examen, etc. Era un professor probablement incòmode, un professor exigent, que començava exigint-se ell mateix i que exigia als alumnes. No sé si això el feia gaire simpàtic. En tot cas, tenim les dues cares: la de la gent que no li interessava per a res el grec i que trobava que allò era un escull insofrible, i la de la gent que trobava que allà s'hi aprenien coses que valien la pena.

L'any 1911, recollint la indicació que li havia fet Carner, Segalà publica a *L'Almanach dels Noucentistes* una traducció dels versos 204-246 del cant primer de la *Iliada*, una traducció al català. És el primer exemple de la feina d'elaboració d'una *Iliada* en prosa catalana, que després trobarem tot al llarg de la seva vida i que culminarà amb la publicació, al *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, del cant primer, en un text que va ser oportunament exhumat i publicat pel Dr. Carles Garriga.

Quan es crea la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans (el que fa molts anys que s'anomena Filològica, però que aleshores era l'Institut de la Llengua), hi entren alhora en Clascar, en Maragall i en Segalà. I en aquell moment, la primera cosa que l'Institut encomana a Segalà —segons que he vist documentat— és la direcció del Diccionari Aguiló. Immediatament, un personatge emergent en aquell

moment, Pompeu Fabra, va capitalitzar el diccionari. Però, en principi, s'havia pensat —no sé en quines condicions— d'encarregar-ne la direcció a Segalà.

Aquest, d'altra banda, mantenia unes òptimes relacions amb Josep Carner, cosa que li va permetre de col·laborar a la revista *Catalunya*, en la qual va aparèixer, l'any 1913, la seva traducció al català de set epigrames de l'*Antologia Palatina* —notin que és un gust molt de l'època traduir l'*Antologia Palatina*: Nicolau d'Olwer ho havia fet i després ho farà Pere Coromines. Segalà també hi va publicar una cosa que és molt interessant, i molt particular —això que ens passa de vegades en català, que ens falta (ens faltava en aquella època) la *Iliada* però tenim alguna cosa «estranya», com és la traducció de vint-i-dues facècies del *Philogelos*. El *Philogelos* és un text —com els ho diria—, un text d'aquells que en els catàlegs de llibres van a l'apartat de «Raros y curiosos». Un text d'importància secundària, però molt interessant, i que Segalà tradueix molt bé.

El 1914 rep de l'Institut l'encàrrec de fundar i dirigir un primer intent d'una col·lecció —que no va anar gaire bé—, amb un títol com si fos la d'Oxford: «Bibliotheca scriptorum graecorum et romanorum cum ibericis versionibus» (que vol dir —no sé si cal traduir-ho— amb versions en les llengües de la Península). Només en va sortir un volum, el qual és simptomàtic perquè hi apareix la persona que esdevindrà el gran problema de Segalà, personalment, durant molts anys: un jove que aleshores tenia vint anys, prop de vint-i-un, que es deia Carles Riba. Riba va col·laborar en aquest únic volum que va sortir de la Biblioteca: el de les *Vides de Milcíades i Temístocles* de Corneli Nepos.

Enmig de tota aquesta implicació en la vida cultural del país, Segalà s'havia orientat clarament cap a Lliga Regionalista i va començar a formar part dels plans pedagògics de la Diputació de Barcelona. El 1915 va ser nomenat primer professor de «Llengua llatina» de l'Escola Superior de Bibliotecàries i, al cap de poc, director d'aquesta Escola. Sospito que no cal aclarir que l'Escola de Bibliotecàries era emblemàtica de l'obra dels catalanistes de l'època. El detall —hi tornaré més endavant— és que, ençà de 1925, Segalà va continuar essent director l'Escola Superior de Bibliotecàries, només que aleshores es deia Escuela Superior para la Mujer i havia canviat la truita perquè era l'època de la Dictadura.

El mateix any 1915, a l'Institut de la Llengua Catalana (la primera Secció Filològica) havia engegat una col·lecció de traduccions dels clàssics; i en aquesta col·lecció volien que hi haguessin les traduccions dels llibres de l'Antic Testament que estava engegant Mn. Clascar i també traduccions d'obres clàssiques. El primer volum, de 1913, va ser el ja esmentat dels *Himnes homèrics* deixat pòstum per Maragall. L'any 1915, amb el mateix format, només que amb una altra categoria —perquè per a tot hi ha categories— Segalà va treure *Hero i Leandre*, poema que la tradició de la literatura occidental atribueix a Museu i que ell anomenava, explícitament —això també és molt de Segalà—, «poema atribuït a Museu», perquè es veïés clar que ell estava al dia sobre el tema crític de qui era autor d'*Hero i Leandre*. La versió poètica, en aquest volum, en comptes de ser de Maragall era d'Ambrosi Carrion —i déu n'hi do: no és pas una versió dolenta—, i, a més, Segalà hi recuperava dues versions catalanes del segle XIX d'aquest poema. És un volum interessant, que demostra bé aquest interès de Segalà, que després encara va il·lustrar

amb moltes altres proves, de rescatar la pròpia tradició, de buscar camí enrere el que s'havia fet.

L'any 1916 li van encarregar la lliçó inaugural del curs universitari —com vèiem abans—, que titularà *El Renacimiento Helénico en Cataluña*; i també aquell any succeïa Balari a l'Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. Per a l'ocasió va escriure un text, molt bonic, sobre el Dr. Josep Balari i Jubany, que és encara un text de referència.

El 25 de setembre encara de 1916 va fer un avantprojecte (que existeix i és a l'arxiu de l'IEC) d'una col·lecció de clàssics, que és clarament l'antecedent de la Fundació Bernat Metge. Encara aquell any va traduir Aristòfanes, el *Plutos*, que es va representar un dissabte a la tarda a la sala Mozart. No se'n sap res més: s'ha perdut la traducció i no he trobat informació en els diaris de l'època. Però hi ha un text que va escriure Nicolau d'Olwer (i que després va recollir al volum *Comentaris*), on explica com anava la traducció i com la va fer.

L'any 1917 passa una cosa important per a Segalà. Fins aleshores es trobava molt en sintonia —si he estat capaç de reconstruir-ho bé—, no amb els més joves (estava bé amb Carner, però no tant amb Ors i Pijoan), sinó amb, per exemple, Enric Prat de la Riba. I el 17 mor Prat de la Riba i es produeix tota una inflexió. Ell continua fent coses: l'any 1918 engega una col·lecció de literatures antigues a les publicacions del Consell de Pedagogia i encarrega a Carles Riba una col·laboració a l'Institut per a una traducció de les *Històries* d'Heròdot, de la qual a l'Institut consta —sense que es trobin els originals— que en va fer dos lliuraments. Però, entre 1918 i 1921, quan Carner dirigeix la «Biblioteca literària», ja s'ha produït una mica de separació entre ambdós. Probablement és una separació de caire personal i anecdòtic.

El que jo havia arribat a saber, de tradició oral, era que Segalà era emprenyador com ell sol a les reunions de la Secció Filològica: que constantment estava molestant amb les etimologies; que volia el sentit etimològic el primer; que endarreriria les sessions en l'opinió dels que pensaven en la utilitat ràpida d'un diccionari. I també que alguns dels joves li havien arribat a amagar algun dia les fitxes perquè no pogués participar tan abrandadament en les discussions. En fi: misèries humanes...

El 1919, quan Carner publica per fi un *Humeru* —que diria el Dr. Molas; si no, jo no fóra capaç de dir-ho—, aquest Homer no és la *Illiada*, que era l'obra que ell havia dit que era fonamental, sinó l'*Odissea*, i no és del Segalà sinó de Riba. A partir d'aquí, ja s'intueix com va anar tot plegat.

Miraré de dir, en el poc temps que em queda, unes quantes coses de la següent etapa de Segalà.

Segalà continua treballant tant a l'Institut com a la Universitat. L'any 1920, amb relació a les classes que feia a l'Escola de Bibliotecàries, publica un *Resum de sintaxi llatina*, de molta utilitat pedagògica.

A començament de 1924 encara és a temps de parar una maniobra que es produeix a la Filològica i que té Fabra absolutament fora de joc —Fabra de vegades o estava fora de joc i feia veure que hi estava, és a dir, s'hi posava conscientment—: com que Carner es trobava en el seu destí diplomàtic, al primer consolat de Gènova, mossèn Griera va buscar la manera de convèncer Fabra que la plaça de Carner havia

de ser proveïda, que calia assignar-hi un membre adjunt. Aquesta maniobra, Segalà va aconseguir d'aturar-la; i de les cartes que en queden es dedueix que era ben vist i ben valorat per la gent d'Acció Catalana, que eren els seus interlocutors a l'hora de frenar l'afer.

Però l'any 1924 es produeix l'anomenat afer Dwelshauvers, nom del professor belga que dirigia el Laboratori de Psicologia Experimental, patrocinat per l'Institut d'Estudis Catalans, i que fou objecte de diverses acusacions amb relació a la seva activitat acadèmica. Tots els professors de l'Escola de Bibliotecàries van plegar per l'acció de la Dictadura a través de la Diputació, que va ser insofrible i lamentable. Segalà, en canvi, va pensar que tot això no anava per ell. I quan la Dictadura va convertir l'Escola en una Escuela Superior para la Mujer, s'hi va quedar.

Aquest és un país estrany: ignora molt les persones, però, de tant en tant, crea uns consensos extraordinaris sobre alguns fets. I sobre Segalà es va crear aleshores un consens, que implicava la seva vida privada —en la qual no sabia entrar—, sempre formulat de la mateixa manera (tant a la necrològica publicada per Ferran Soldevila a la *Revista de Catalunya* l'any 1938, com a la ja esmentada necrològica de Ramon Aramon i també a les cartes que Bosch Gimpera va escriure a Rafael Olivar). Resulta que Segalà es va casar amb una senyora que es veu que no en tenia prou —facin el favor d'entendre el «no en tenia prou» no en un sentit maliciós sinó en el sentit pecuniari més elemental i quotidià. I sembla que la muller li va fer entendre que si bé amb la seva feina n'hi havia prou per fer bullir l'olla, calia alguna cosa més. Segalà es va inventar, aleshores, una Acadèmia de Catalunya, que funcionava al carrer de Pelai i que sembla que va ser un negoci fantàstic durant molt de temps. Ell n'era, l'amo, el director i el secretari, és a dir: ho era tot, en el bon estil menestral barceloní. He trobat el seu nomenament com a director d'aquesta Acadèmica al seu expedient universitari, la qual cosa palesa que tenia tots els ets i uts legals, ja que estava fet a través de la Universitat de Barcelona.

Doncs diuen que a partir d'aquests anys —en això deu haver-hi alguna cosa de la influència dels matrimonis en les persones— Segalà va deixar de fer tota la feina que realitzava a la universitat. Hi venia a primera hora del matí, feia les classes i se n'anava escapat —diu Bosch Gimpera— cap a l'Acadèmia.

En aquell moment es va canviar de pis: va passar de viure a la plaça Urquinaona —on si hagués continuant vivint no hauria mort com va morir— a establir-se en un pis a la cantonada de Balmes amb la Gran Via. I va ser en aquest pis on va caure una bomba el 17 de març de 1938 que el va matar.

Voldria acabar amb una dada que té una relativa novetat, trobada a l'arxiu de la universitat.

La història de Segalà des de l'afer de l'acadèmia va ser rocambolesca. La relació entre ell i Riba va esdevenir insofrible. Riba va trobar la manera de ser nomenat director del seminari de Filologia Clàssica abans de ser doctor. L'any 1934 van treure a Segalà els dos cursos de grec que feia i els van donar a Riba, i a ell li van deixar un curs de dialectologia en el qual no tenia matriculat cap alumne. Va fer una instància al rector queixant-se'n; i tot el que se'ls va acudir va ser desdoblar el curs normal i donar-ne l'una meitat a Riba i l'altra a ell.

Al final el ministeri va donar la raó a Segalà (ja que era catedràtic de grec, se li havien de donar classes de grec per fer). I quan Américo Castro li ho comunicava per carta el 8 de febrer de 1934, li escrivia: «La competencia y la variedad es necesaria. No se enoje, amigo Segalá, y comprenda más bien que los tiempos nos obligan a todos a cambiar de ideas y de métodos. Con toda confianza y buena fe, le diré ahora que lo que a todos nos desgrada es que tenga usted una academia que, en forma comercial, se anuncia en la primera plana de los diarios de Barcelona. Será legal, pero no está bien.»

Una tal unanimitat desconcerta: la veritat és que Segalà es devia passar la vida a l'acadèmia; si no, no s'entén. O potser és que ningú no li havia perdonat la seva manca de tacte i la seva inoportunitat política en l'afer de l'any 1924 de l'Escola de Bibliotecàries.

No cal dir que, de resultes d'això últim, l'any 1930 el van fer fora; i no cal dir tampoc que la història va acabar d'una manera veritablement lamentable. Segalà va ser separat de la docència per «desafecte al règim». Trobar aquesta frase em va posar la pell de gallina perquè és el sintagma que feien servir les autoritats franquistes quan jo era estudiant («desafecto al régimen»). I és el que diu el text d'aquesta universitat que separava Segalà de la docència.

El 17 de març de 1938 —com deia abans— va morir per la bomba que va caure al seu pis. El 2 de febrer d'aquell any el Patronat de la universitat havia demanat la revocació de la jubilació anticipada ja decretada per a Segalà —i l'havia demanada en uns termes vergonyosos, que val més no repetir. Quan va arribar la confirmació d'aquesta revocació Segalà ja havia mort.

Hauria estat interessant de repassar la seva aportació als estudis homèrics. És una cosa que està per fer i que crec que s'ha de fer: perquè va posar el coneixement del text d'Homer i els coneixements en general sobre la problemàtica homèrica a una altura respectable en aquesta universitat. Ho va fer per última vegada l'any 1927, quan, ja absolutament desprestigiats —el que són les coses— va publicar l'obra que li va donar més fama i es va moure més pertot arreu: les *Obras completas de Homero*, editades per Montaner y Simón.

Moltes gràcies.